

Mer profesjonelle sauebønder – økt lønnsomhet!

Forfatter
Dag Høiholt-Vågsnes,

Sammendrag
Lønnsomheten i saueholdet ville kunne økes ikke ubetydelig om sauebøndene ble mer profesjonelle. For ofte preges mange sauebønders drift av diffuse mål og uklare forestillinger om måloppnåelse.

Publisert
2008

Referanse
Sau og Geit nr. 4/2008

Utskriftsdato
14.02.2025 www.fag.nsg.no

Mer profesjonelle sauebønder – økt lønnsomhet!

Lønnsomheten i saueholdet ville kunne økes ikke ubetydelig om sauebøndene ble mer profesjonelle. For ofte preges mange sauebønders drift av diffuse mål og uklare forestillinger om måloppnåelse.

Som langt de fleste i næringen har observert, er lønnsomheten i saueholdet forholdsvis presset. For det første lå vederlaget for et årsverk (ca. 1.800 timer) før 2008, på ca. 1/2 av den gjennomsnittlige lønsmottakers brutto årsinntekt (kr 168.000,- for referansebruket med 129 vinterfødete søyer (v.f.s.) i 2007). For det andre varierer lønnsomheten fra sauebonde til sauebonde enormt. Eksempelvis er variasjoner i dekningsbidrag (DB) pr. v.f.s. fra litt over kr 0,- til over kr 2000,-, ikke uvanlig mellom sauebønder selv i

samme grend. Sett bort fra tilfeldige individuelle negative årsvariasjoner, tyder dette på at innsatsen fra den enkelte sauebonde betyr langt mer for den enkeltes økonomi i produksjonen enn variasjoner i de årlige jordbruksforhandlingene. Jordbruksoppgjøret har de fleste av oss liten innflytelse over, så denne artikkelserien vil fremover rette fokuset på profesjonalisering i lammekjøttproduksjonen.

Ta grep

Min påstand er som følger: For mange sauebønder styrer ikke etter mål – de styrer etter kalenderen! Man ser på kalenderen og bestemmer seg for hva som skal gjøres til enhver tid. Føringen (forholdet mellom bruk av grovfôr og kraftfôr) gjennom vinteren bestemmes av kalenderen frem mot lamming. Slåtten bestemmes av kalenderen og sankingen bestemmes av kalenderen.

Dette må ikke forstås som grunnleggende feil. Ofte ligger historiske erfaringer til grunn for slike valg. Eksempelvis kan man ha erfart at slått rundt en bestemt dato i snitt gir brukbart grovfôr. Skal lønnsomheten øke, må vi likevel bort fra kalenderstyring. Vi vil ha ut mest mulig av det maksimale hvert år.

Motivasjonen for å drive med sau varierer stort mellom sauebønder. Neppe noen gjør dette for å tjene mest mulig – da er man i tilfelle i feil bransje. Dette må likevel ikke bli en unnskyldning for å slurve med faktorene som påvirker lønnsomheten. Med mindre man har sau utelukkende som hobby, helt uten økonomisk betydning, må bedre drift jages hele tiden – vi må bli mer profesjonelle!

Hvordan måle lønnsomhet

Det finnes mange måter å måle lønnsomhet på i saueholdet. Den vanligste er dekningsbidragskalkyler. DB er forholdsvis ukomplisert å forstå og skaffe seg oversikt over, og er hendig for sammenlikning mellom sauebruk. Ulempen med DB er at det gir begrenset med informasjon. Selv med et høyt DB (inntektene kan være store i forhold til de variable kostnadene), kan lønnsomheten på et sauebruk likevel være svært lav dersom bonden har overinvestert i maskiner (faste kostnader).

En annen variant er å ta utgangspunkt i overskuddet. Overskudd skal her forstås som potten som blir igjen etter DB, faste kostnader og avskrivninger i takt med faktisk slitasje på bygg og maskiner. Overskuddet har den svakhet at den sier for lite om hva bonden faktisk har igjen å leve av.

I dag er det vanlig for sauebønder å ha gjeld forankret i gården (eiendom, besetning, maskiner). Betjening av

Fortsetter side 40.

gjelden må trekkes ut av overskuddet og vi sitter da forenklet igjen med netto inntekt. Behovet for størrelsen på den personlige nettoinntekten varierer svært fra person til person. Det er ikke urimelig å hevde at en bonde med familie (hjemmeværende barn) bør ha over kr 10.000,- pr. måned til privatforbruk, eller helst nærmere det dobbelte om man ønsker et velferdsnivå i nærheten av sine medborgere som er lønnsinntakere. Bidrar saueholdet med mindre enn det, må resten dekkes inn av inntekter utenom gården.

Overskudd pr. time

Da gjeldsgraden varierer svært fra gård til gård, vil vi fremover benytte «overskudd» som lønnsomhetsbegrepet. Bruken av overskudd er et brukbart kompromiss der målet er å avdekke økonomien i egen produksjon og ha mulighet til å gjøre sammenlikninger mellom gårder.

Overskudd må likevel brytes ned på enheter. Intuitivt vil de fleste dele overskuddet på antall vinterføra sauer (v.f.s.). Dette vil likevel kunne kamu-

flere dårlig utnyttelse av dyrket areal. Tilsvarende vil overskudd delt på antall dekar kunne kamuflere svært lav avdrått på søyene. Det er teoretisk mulig å leie mer jord og/eller øke størrelsen på besetningen uten å øke overskuddet, dersom driften samtidig blir dårligere. Den ene faktoren som har en absolutt begrensning, er arbeidstiden til bonden. Døgnet har 24 timer og normalåret har 8.760 timer uansett hvordan man snur og vender på det. Innenfor denne rammen skal man ha et liv, arbeidstiden inkludert. Det kan derfor med rimelighet hevdes at målet må være størst mulig overskudd pr. arbeidstime for bonden. En bonde som har 50 v.f.s. skal altså ha samme overskudd pr. time som en som har 300 v.f.s. Sistnevnte bør kunne ha en god årsinntekt fra saueholdet, mens førstnevnte må akseptere og fylle opp med inntekt fra lønnsarbeid og/eller andre produksjoner.

Timevederlag det overordnede mål

Det bør ikke være dårligere timebetalt

å eie sauen selv enn å være ansatt på en annens sauegård. Jeg vil derfor hardnakket hevde at det langsiktige målet for enhver sauebonde er å ha et timevederlag som er like høyt eller høyere enn øverste sats for avløsere.

Da er vi klare til å definere vårt viktigste styringsmål: Timevederlaget på en sauegård skal over tid ligge høyere enn topptariffen for avløsere. I skrivende stund er den kr 136,- pr. time. Vi skal i kommende numre av Sau og Geit se nærmere på kritiske valg den enkelte sauebonde må gjøre for å nå timevederlagsmålet. For ordens skyld: Å gå på akkord med dyrevelferden i produksjonen er ikke aktuelt. Det er med andre ord ingen aktuell strategi å kutte timeforbruket uforsvarlig mye for på den måten å sitte igjen med et høyere vederlag pr. time.

Kom gjerne med synspunkter til: dallerud@c2i.net

Dag Høiholt-Vågsnes

BRANNALARM

Særdeles godt egnet for små og mellomstore driftsbygninger

Små montasjekostnader og ingen overraskende tilleggsutgifter!

Markedets mest montasjevennlige anlegg monteres i stor grad av bonden selv.

FG-godkjent anlegg som tilfredsstiller Mattilsynets krav.

Kan enkelt utvides til å omfatte flere bygninger.

HØSTPRIS
For småfebønder
Fra kr 15.600,- eks. mva.

Drengen as

6558 Rindalsskogen - Tlf. 72 59 01 00
Fax 72 59 01 01 - firmapost@drengen.no

Vi leverer over hele landet!

www.drengen.no

ASPU Grafiske - Rindal